

La modalitat i els processos de modalització

En un sentit ampli, s'anomena **modalitat** l'expressió lingüística de l'actitud, la valoració i les creences dels parlants respecte dels enunciats que produeixen. Paral·lelament, i en part perquè el concepte mateix de modalitat és força difús, s'acostuma a parlar de **processos de modalització** en el sentit de tot el conjunt de processos que marquen la posició del subjecte enunciator respecte del que diu, i que s'apliquen a un contingut proposicional quan és vehiculat en forma d'enunciat. L'exemple (1) és diferent dels següents precisament per la modalitat:

- (1) Ha fet la volta al món en un globus.
- (2) Ha fet la volta al món en un globus?
- (3) Ha fet la volta al món en un globus!

Mentre que en l'enunciat (1) asseverem un contingut, en el (2) el preguntem, i en el (3) ens admirem d'un fet. Si utilitzem altres recursos que ens ofereix la llengua catalana, de seguida ens adonem que podem modelitzar de formes encara més diverses el contingut proposicional de l'enunciat (1); per exemple, si volguéssim remarcar que no estem convençuts (del tot) de la veritat del que enunciem podríem dir:

- (4) {Potser / segurament / tal vegada} ha fet la volta en globus.

(Payrató 2003: 107-108)

1. Classificació tradicional dels tipus de modalitat

1.1. Modalitat oracional

Modalitat $\left[\begin{array}{l} \bullet \text{ Declarativa} \\ \bullet \text{ Interrogativa} \\ \bullet \text{ Imperativa} \end{array} \right]$ (+ exclamativa) (+ negativa)

1.2. Modalitat locutiva o de l'enunciator

1) Deontica

- (5) Heu de treure les escombraries cada dia.
- (6) No podeu sortir al pati fins que pari el vent.
- (7) Podeu sortir al pati quan pari el vent.

2) Epistèmica (o de les creences)

- (8) El sopar deu estar a punt.
- (9) Segurament no ha tingut temps de fer el pastís.

3) **Alètica** (o de la possibilitat)

(10) El sopar deu estar a punt.

4) **Bulomaica** (o optativa)

(11) Que plogui d'una vegada!

(12) Tant de bo que aprovi l'examen de conduir.

5) **Circumstancial**

(13) A l'estiu, el sol és perillós

6) **Disposicional**

(14) Aquest matí no em podia aixecar del llit.

7) **Valorativa**

(15) Per sort, ha aprovat l'examen de conduir.

(16) Desgraciadament, ha suspès l'examen de conduir.

2. Classificació funcional de base tipològica

2.1. Modalitats pragmàtiques

CATEGORIES IL·LOCUTIVES	MODALITATS ORACIONALS	EXEMPLES
Declarativa	Declarativa	<i>La taula és quadrada</i>
Interrogativa	Interrogativa	<i>La taula és quadrada? Com és la taula?</i>
Imperativa	Imperativa	<i>Seu a taula.</i>
Prohibitiva		<i>No seguis.</i>
Optativa	Bulomaica (o optativa)	<i>Tant de bo hi fossis! Que ens toqui la loteria, sisplau!</i>
Imprecativa		<i>Tant de bo li caigui un llamp! Que es foti!</i>
Hortativa		<i>Som-hi! Ballem!</i>
Dishortativa		<i>No m'ho deixis fer!</i>
Admonitiva		<i>Para compte! Vigila!</i>
Comissiva		<i>Te'n donaré</i>
Suplicativa		<i>Deixeu-me jugar, sisplau...!</i>
Mirativa*		<i>Caram! Sí que és gran, el teu fill! Això sí que és bo!</i>

*La modalitat **mirativa** expressa sorpresa. Alguns autors no admeten aquesta categoria, que consideren que es correspon, en realitat, a la modalitat **exclamativa**.

2.2. Modalitats semàntiques

2.2.1. Modalitat epistèmica

Si s'orienta a la proposició és una **modalitat epistèmica subjectiva**, que depèn del parlant. Pot ser:

1) Doxàstica

(17) La del cabell curt és la Marta, segur.

2) Dubitativa

(18) Potser se n'ha anat.

3) Hipotètica

(19) Si ve la Marta, jo marxo.

Si s'orienta a l'esdeveniment és una **modalitat epistèmica objectiva**, que depèn de la situació.

(20) Se'n deu haver oblidat.

2.2.2. Modalitat evidencial

(21) El veig molt cansat.

(22) El deu haver deixat la dona.

(23) Probablement és al parc.

(24) *Suposadament* va ser un accident.

(25) "Tothom quiet!"—*va dir el lladre*.

(26) Ho fa per ajudar, *diu*.

(27) El *deu* haver deixat la dona, *diuen*.

2.2.3. Modalitat facultativa

(28) Pot costar tres hores, arribar al cim.

(29) No sé com fer-ho, per acabar a temps.

(30) Puc fer-ho.

2.2.4. Modalitat deòntica

(31) S'ha de fumar fora.

(32) No es pot fumar.

(33) Has de menjar.

2.2.5. Modalitat volitiva

(34) Seria una llàstima que es trenqués.

3. Marques de modalitat o modalitzadors

3.1. Morfosintàctiques

- Modalitats oracionals
- Mode verbal:
Indicatiu (realis) vs subjuntiu (irrealis)
Futur (certesa) vs Condicional (incertesa)

3.2. Lèxiques

- Adverbis modals i locucions adverbials: *probablement, evidentment, necessàriament, per desgràcia, tant de bo*
- Verbs modals i semimodals i les perífrasis amb aquests verbs: *poder, deure, haver de, gosar, saber, voler*
- Substantius i verbs valoratius: *llàstima, sentir*
- Expressions de proximitat o distanciament: *home, tio, col·lega, xaval, tu, vostè*
- Diminitius i augmentatius: *fillet, donota*

3.3. Fonològiques

- Ritme
- Entonació
- Signes de puntuació en la llengua escrita

3.4. Procediments no verbals

- Vocals
- Gestuals (mans i braços)
- Facials
- Proxèmica (moviment del cos)